

DIE BEROEPSPATROON VAN VERPLEEGKUNDIGES

G.J. CILLIERS
M.A. (SW)

SENIOR NAVORSER, RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING

SUMMARY

A long-term study on the career pattern of registered nurses in South Africa is being undertaken by the HSRC. Significant findings in the second phase of the project include the fact that the years of working experience of the study group were relatively high compared to other dominantly female professions. No significant trend regarding loss of registered nurses over a number of years was found.

Reasons why nurses leave and return to the profession were also investigated. Nurses mainly leave the profession because of family commitments and interest in nursing is a significant factor in motivating nurses to return.

INLEIDING

Arbeidswisseling of -omset bly steeds een van die belangrike aspekte waaraan organisasies wat beplanning oor personeelvoorsiening doen, aandag moet gee. Hoe groter die tempo van uittrede uit die beroep, hoe moeiliker is beplanning vir opleidingsprogramme. Omdat die verpleegberoep hoofsaaklik deur vroue beoefen word, word verwag dat arbeidswisseling relatief tot ander beroepe groter sal wees, in dié sin dat sommige verpleegkundiges een of ander tyd, nadat hulle gekwalifiseer het of vir 'n tydperk of vir altyd die beroep sal verlaat. Baie verpleegkundiges keer weer terug maar in sommige gevalle bly hulle buite die arbeidsmag of beoefen 'n ander beroep. In hierdie verband sê Knopf (1972:1) *Nursing is predominantly a woman's occupation, implying interruption of professional practice for marriage, childbearing and child rearing. Yet educators and employers of nurses have given scant consideration to the planning of an interrupted work life for nurses. It has been widely assumed that newly graduated nurses work for a while, marry and leave the field permanently or temporarily. This assumption has been cited as one of the reasons why nursing manpower requirements exceed supply. Yet data on the nurse's work life in relation to the years of marriage and motherhood have not been available.*

In 'n ondersoek in Australië (1979:200) is gevind dat 66% van die geregistreerde verpleegkun-

diges wat tydens die ondersoek in die arbeidsmag was op een of ander stadium die beroep verlaat het en weer teruggekeer het. In 'n ondersoek wat gedurende 1981 deur die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) ingestel is na die werksituasie van geregistreerde verpleegkundiges (Cilliers, 1983:50) het 45% van die 3 103 verpleegkundiges wat in die ondersoek betrek is, aangedui dat hulle een of meer kere uit verpleging getree het. Aangesien hierdie ondersoek slegs praktiserende verpleegkundiges ingesluit het, is die groep wat vir altyd die beroep verlaat het nie by hierdie persentasie ingesluit nie. In 'n ander ondersoek van die RGN waarby 2 108 van die finalejaarstudente in 1981 betrek is (Cilliers, 1982b:25), het geblyk dat ongeveer 14% van hulle van voorneme was om binne twee jaar ná kwalifisering die verpleegberoep te verlaat. Daar kan dus verwag word dat daar waarskynlik 'n aansienlike persentasie van die verpleegkorps is wat vir die diens verlore gaan, selfs hoër as wat deur die twee ondersoeke weerspieël word.

In die lig van die tekort aan geregistreerde verpleegkundiges wat groot kommer in die beroep veroorsaak, het die Instituut vir Mannekragnavorsing van die RGN in samewerking met die Suid-Afrikaanse Verpleegstersvereniging 'n longitudinale navorsingsprojek onderneem om die beroepspatroon van verpleegkundiges en sekere knelpunte in die beroep vas te stel.

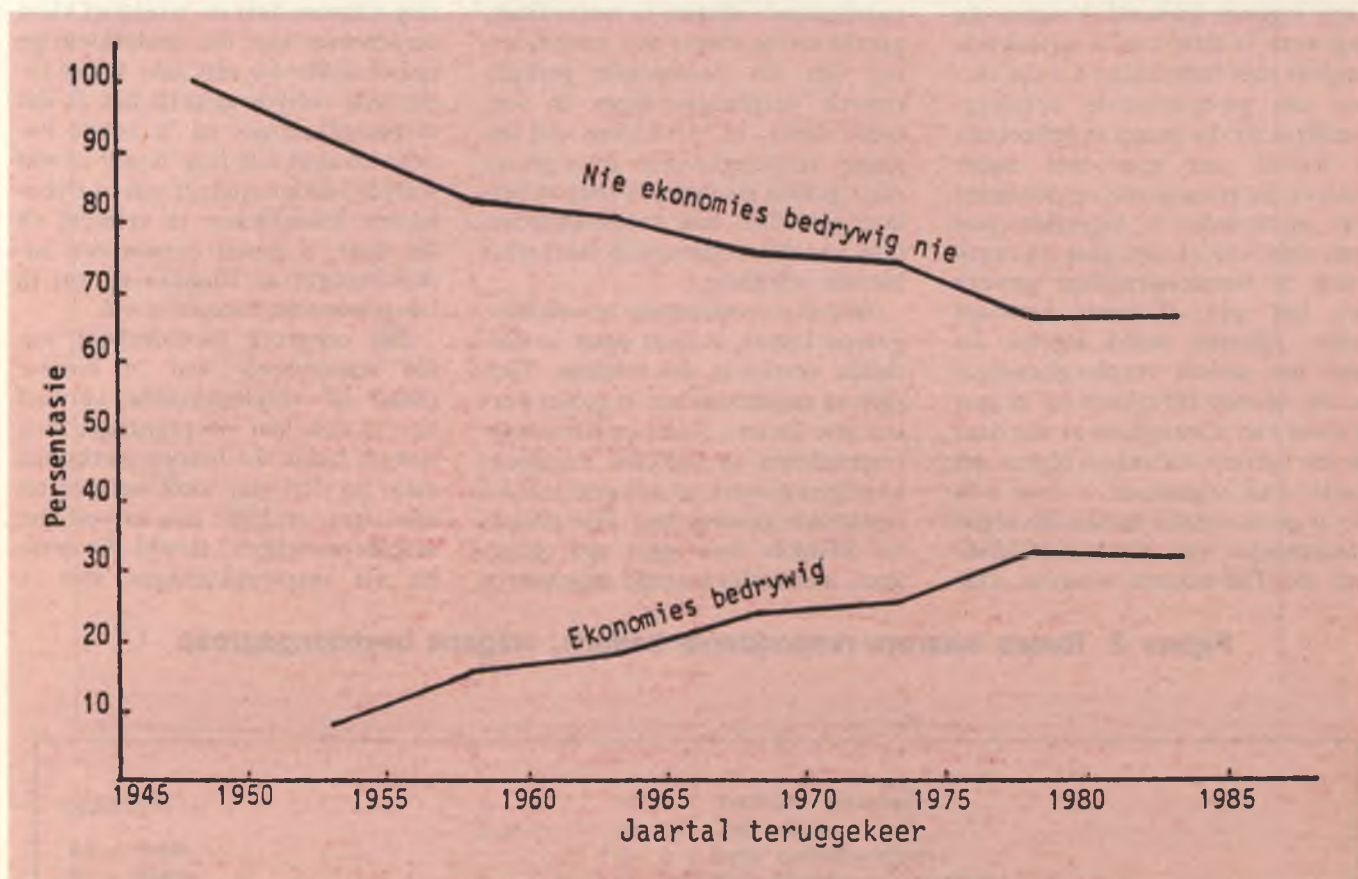
ONDERSOEKPROSEDURE

Die ondersoek word in verskillende fases gedoen. In die eerste fase is die finalejaarstudente by alle opleidingsinrigtings in die RSA en nasionale state betrek. Die tweede fase het 'n steekproef van 3 103 geregistreerde praktiserende verpleegkundiges ingesluit by hospitale, mediese praktyke, verpleegagentskappe, bloedoortappingsdienste, nywerheidsondernemings, tehuise vir bejaardes, munisipale en ander gesondheidsklinieke, spesiale inrigtings soos vir alkoholiste, opleidingsinrigtings en hoofkantore van die departemente van hospitaaldienste van die vier provinsies sowel as die departemente van gesondheid en welsyn van die Republiek van Suid-Afrika en die nasionale state.

Fases drie en vier behels die opvolg van die groep wat in die eerste fase vraelyste ingevul het. Hierdie ondersoek sal in 1986 afgehandel word.

Die ondersoekgroep van geregistreerde verpleegkundiges sluit alle bevolkingsgroepe in en verteenwoordig 6% van die totale getal geregistreerde verpleegkundiges op die register van die Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging op 31 Desember 1980 en 7% van die verpleegkorps volgens die statistieke van die Suid-Afrikaanse Verpleegstersvereniging op 31 Desember 1981. Omdat nie bewys kan word dat die ondersoekgroep volkome

Figuur 1: Ekonomiese bedrywigheid van respondente tydens afwesigheid uit die verpleegberoep volgens jaartal van terugkeer.

verteenwoordigend is van die universum van geregistreerde verpleegkundiges nie, kan die afleidings nie sonder meer as verteenwoordigend beskou word nie. Die groep is egter só groot dat daar nie 'n groot mate van skeefheid verwag word nie.

DIE BEROESPATROON

Dienslewering

In vergelyking met ander oorwegend vroueberoepes, soos fisio-, arbeids-, en spraakterapeute, dieetkundiges en maatskaplike werkers (Cilliers, 1979a, 1979b, 1980a, 1980b en 1982a respektiewelik) was die mediaangetal jare werkervaring van die ondersoekgroep as geheel betreklik hoog, naamlik byna 11 jaar; met ander woorde die helfte van die ondersoekgroep het vir meer as 11 jaar verpleeg. Die getal jare sedert kwalifisering waarin respondente diens as geregistreerde verpleegkundige kon lewer was 14 jaar. Dit beteken dat vir elke 14 jaar ongeveer drie jaar van die verpleegkundige se tyd nie aan verpleging bestee word nie. Matrones wat die langste moontlike diens tyd gehad het (26 jaar) was ongeveer ses jaar buite verpleegdienste,

terwyl senior hospitaalsusters slegs twee van die 18 jaar wat hulle kon verpleeg het, nie binne die beroep was nie. Opleidingsinrigtings en werkgewers sal met hierdie tendens rekening moet hou.

Twee uit elke drie van die respondente wat tydelik uit die beroep was, was nie ekonomies bedrywig tydens hulle afwesigheid nie. Volgens die jaartal waarin hulle tot die beroep terugkeer het, blyk dit dat daar in die jongste tyd al minder verpleegkundiges buite verpleging is wat nie ekonomies bedrywig is nie. In bygaande figuur 1 word aangedui hoe die persentasie ekonomies bedrywige verpleegkundiges buite verpleging toegeneem het en dié wat nie ekonomies bedrywig was tydens afwesigheid uit die verpleegberoep nie, na verhouding afgeneem het. Sedert 1975 het die persentasie in albei groepe min of meer konstant gebly. In die 40 jaar onder bespreking was daar egter altyd meer verpleegkundiges wat bedank en tydelik uit die arbeidsmag getree het, as wat bedank en tydelik ander werk as verpleging gedoen het. Baie van laasgenoemde groep het in diens getree van verpleegdienste waar registrasie nie 'n ver-

eiste is nie, terwyl ander 'n wye verskeidenheid van nie-verpleegkundige beroepe gevolg het.

As in aanmerking geneem word dat die mediaangetal jare waarin die respondente potensieel as verpleegkundige kon praktiseer ongeveer 14 jaar was, het Blanke respondente ongeveer die helfte en Swart respondente vyf uit elke sewe jaar van die manjare sedert kwalifisering ononderbroke diens as verpleegkundige gelewer.

Uittrede uit beroep

Ten einde 'n beeld te kry van die beroepspatroon van verpleegkundiges oor 'n aantal jare, is respondente versoek om in 'n tabel aan te dui wat hulle beroepsposisie op 1 Junie van elke jaar vir tien agtereenvolgende jare tot 1981 was. Volgens die datum waarop hulle vir registrasie gekwalifiseer het, kon vasgestel word wat hulle posisie in die eerste, derde, vyfde en tiende jaar ná registrasie was. Hierdie prosedure is in die eerste instansie gevolg om te bepaal hoe verpleegkundiges na en van die beroep beweeg, op watter stadium erosie plaasvind en verder om gegewens te kry wat vergelykbaar is met die derde en vierde

fase van die navorsingsprojek waarin gegewens van die 1981-finaalste een, drie en vyf jaar ná registrasie ingewin sal word. Volgens die gegewens is daar nie 'n wisselende tendens met betrekking tot die verlies aan geregistreerde verpleegkundiges vir die groep as geheel oor 'n aantal jare nie; met ander woorde die persentasie respondente wat gedurende 'n bepaalde jaar een, drie, vyf of tien jaar ná registrasie as verpleegkundige gewerk het, het min of meer konstant gebly. Hiervan word afgelei dat daar net soveel verpleegkundiges na die beroep terugkeer ná 'n jaar of meer van afwesigheid as wat daar uit die beroep bedank. Volgens die jaartal van registrasie is daar ook nie 'n groot verskil tussen die registrasiegroepe van die verskillende jare nie. Die tekorte waarvan daar

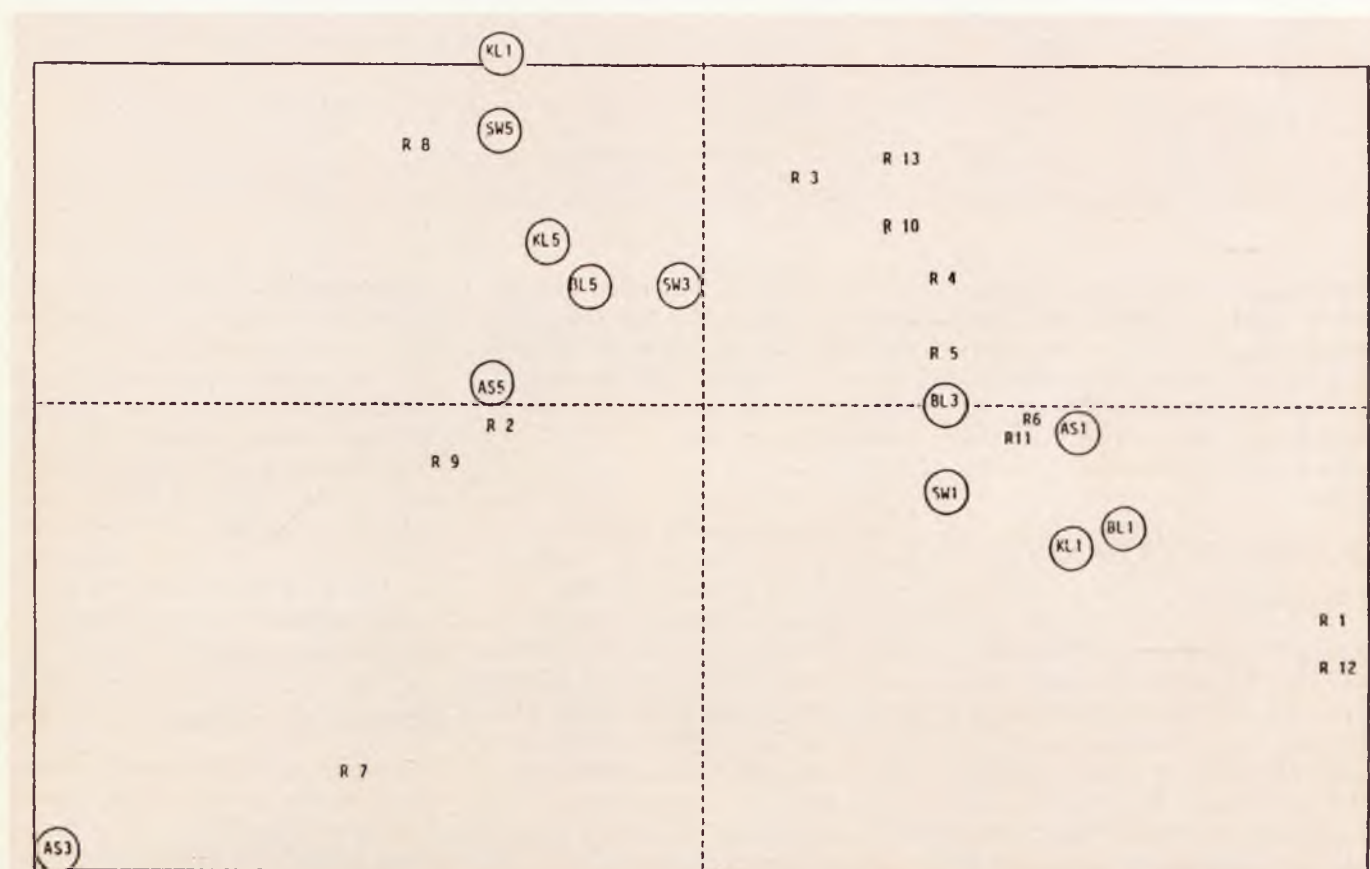
tans daaglik verneem word, moet dus hoofsaaklik te wyte wees aan uitbreiding van dienste met 'n gepaardgaande afname in toetredingsgetalle en nie soseer aan vermindering van die persentasie geregistreerde verpleegkundiges in voltydse diens, of 'n tendens dat die jonger verpleegkundige in 'n groter mate geneig is om die beroep te verlaat nie. Die hoë mediaanouderdom van respondente (38 jaar) staaf hierdie afleiding.

Wat die verskillende bevolkingsgroepe betref, is daar egter 'n duidelike verskil in die tendens. Tien jaar ná registrasie het 'n groter persentasie Swart-, Asiër en Kleurlingrespondente as voltydse verpleegkundiges gewerk as wat een jaar ná registrasie gewerk het. Die posisie vir Blankes was egter net omgekeer, met ander woorde daar was 'n

groter erosie van Blanke verpleegkundiges as van die ander bevolkingsgroepe. 'n Moontlike verklaring waarom daar so 'n relatief klein persentasie van die anderkleurige respondente ná een jaar vanaf registrasie voltyds gewerk het, is dat verpleegkundiges ná 'n eerste basiese kwalifikasie nog 'n jaar of wat voltyds verder studeer om 'n bykomende kwalifikasie te verwerf en dat daar 'n groter persentasie anderkleuriges as Blankes is wat in laasgenoemde kategorie val.

Die oorgrote meerderheid van die respondente wat 'n basiese graad in verpleegkunde verwerf het, is een jaar ná registrasie nog voltyds binne die beroep werksaam maar ná tien jaar werk net een uit elke drie van hulle nog as voltydse verpleegkundiges, terwyl die posisie vir verpleegkundiges met 'n

Figuur 2: Redes waarom respondente bedank, volgens bevolkingsgroep

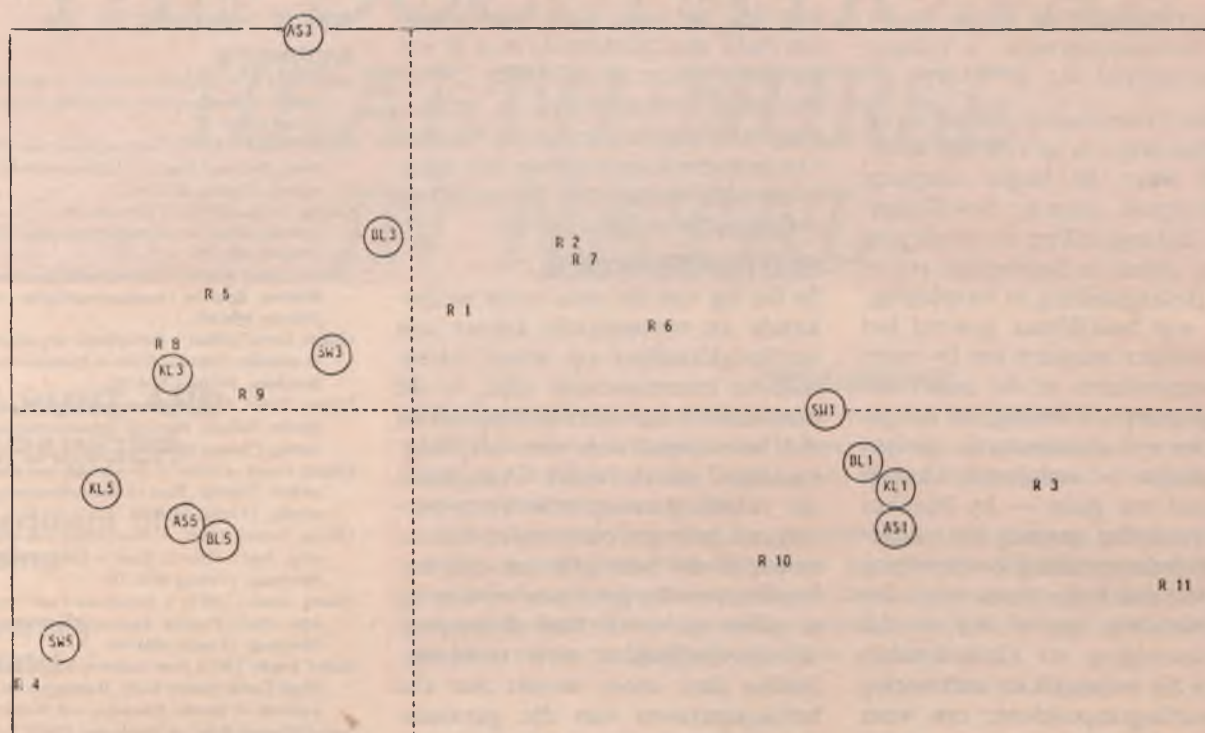
SLEUTEL:

AS = Asiër
BL = Blank
KL = Kleurling
SW = Swart

1 = Het glad nie beïnvloed nie
3 = Het gemiddelde invloed gehad
5 = Het 'n baie sterk invloed gehad

R 1 = Verkeerde beroepskeuse
R 2 = Ongerleeflike werkure
R 3 = Onvoldoende salaris
R 4 = Onvoldoende oortydbetaling
R 5 = Onbevredigende werkomstandighede
R 6 = Houding van seniors
R 7 = Tree in huwelik
R 8 = Swangerskap
R 9 = Versorging van klein kinders tuis
R 10 = Ander gesinsomstandighede
R 11 = Verhuising
R 12 = Voltyds studeer (nie verpleegkunde nie)
R 13 = Ander redes

Figuur 3: Redes waarom respondente weer tot verpleegberoep toetree volgens bevolkingsgroep

SLEUTEL:

AS = Asiër
BL = Blank
KL = Kleurling
SW = Swart

1 = Rede het geen rol gespeel nie
3 = Rede het 'n gemiddelde rol gespeel
5 = Rede was baie belangrik

R 1 = Geriefliker werkure
R 2 = Hoër salaris
R 3 = Beter oortydbetaling
R 4 = Belangstelling in verpleging
R 5 = Versorging vir klein kinders verkry
R 6 = Kinders het skool toe gegaan
R 7 = Ander verminderde gesinsverpligtinge
R 8 = Moes werk om gesinsinkomste aan te vul
R 9 = Pos het beskikbaar geword in eie omgewing
R 10 = Pos het beskikbaar geword as gevolg van verhuising
R 11 = Ander redes

diploma byna omgekeer is. Van die gediplomeerdes het net meer as drie kwart ná 'n jaar voltyds gewerk, terwyl meer as 90% ná tien jaar voltyds gewerk het. 'n Verklaring vir hierdie toedrag van sake kan moontlik daarin lê dat baie verpleegkundiges met 'n diploma in algemene verpleegkunde direk nadat hulle op grond van hierdie basiese kwalifikasie geregistreer het, voltyds voortgaan met 'n kursus in verloskunde of psigiatrisie verpleegkunde.

Aan die ander kant is dié wat 'n graadkursus neem, by registrasie reeds ten volle gekwalifiseer in die drie basiese rigtings. Daar is ook meer Blankes wat die graadkursus geneem het as anderkleurige respondente. Vyf en tien jaar ná registrasie is daar 'n groter persenta-

sie van die gegradueerdes as van die gediplomeerdes wat deelyds werk.

In die opvolg van die eerste fase van die ondersoek sal meer gegewens ingewin word oor die beweging van afgestudeerde verpleegkundiges gedurende die eerste vyf jaar ná registrasie en sal moontlik bepaal kan word watter persentasie die beroep binne die eerste vyf jaar finaal verlaat.

Redes vir beroepsverlating en terugkeer

Dié respondente wat een of meer keer uit verpleging bedank het, is versoek om aan te dui in watter mate 'n aantal oorwegings bygedra het tot hulle beroepsverlating en terugkeer. Hierdie gegewens is met behulp van 'n rekenaarprogram verwerk en word grafies voorgestel in figure 2 en 3.

Uit figuur 2 word afgelei dat die bevolkingsgroepe in hulle besluit om te bedank, saamgroepeer ten opsigte van die belangrikheid van swangerskap, ongerieflike werkure en versorging van klein kinders tuis. Wat die oorwegings betref wat van gemiddelde belang was, is daar egter 'n groot verskil tussen die standpunte van die vier bevolkingsgroepe. Die *houding van seniors en verhuising* wat Asiërs en Swartes as van geen belang beskou nie, het by Blankes tog 'n rol gespeel, hoewel nie 'n baie belangrike rol nie.

By Blankes het onvoldoende salaris, onvoldoende oortydbetaling, huwelik- en ander gesinsomstandighede 'n groter rol gespeel as by die ander bevolkingsgroepe. In vergelyking met ander bevolkingsgroepe was swangerskap by meer Swart

respondente daarvoor verantwoordelik dat hulle bedank het, terwyl die versorging van klein kinders tuis by Asiërrespondente meer as by ander bevolkingsgroepe 'n belangrike rol gespeel het.

Figuur 3 dui daarop dat die motiveringsfaktore om ná tydelike afwesigheid weer te begin verpleegsaamgroepeer ongeag bevolkingsgroep. Belangstelling in verpleging blyk by almal 'n belangrike rol te speel. Belangstelling in verpleging, 'n pos wat beskikbaar geword het en geriefliker werkure het by meer Asiërrespondente as die ander bevolkingsgroepe 'n belangrike rol gespeel, terwyl verminderde gesinsverplichtinge — insluitend kinders wat skool toe gaan — by Blankes effens swaarder geweeg het. Afgesien van belangstelling in verpleging is die feit dat hulle moes werk om gesinsinkomste aan te vul en dat hulle versorging vir klein kinders kon kry die belangrikste motivering by Kleurlingrespondente om weer tot die verpleegberoep toe te tree.

Ongeveer 'n derde van die Swart respondente wat ná tydelike afwesigheid weer tot die beroep toegetree het, het gaan werk hoofsaaklik om hulle gesinsinkomste aan te vul en vir net meer as die helfte (54%) was hulle belangstelling in verpleging 'n belangrike dryfveer. Nie een van genoemde oorwegings het egter by Swartes swaarder as by ander bevolkingsgroepe geweeg nie.

SLOTOPMERKINGS

In die lig van die nou reeds welbekende en toenemende tekort aan verpleegkundiges op sowel nasionale as internasionale vlak, is dit noodsaaklik dat meer indringend na die beroepspatroon van verpleegkundiges gekyk word. Aangesien die verpleegberoep tans byna oorwegend deur getroude vroue beman word, is dit belangrik om die behoeftes van die getroude vrou in ag te neem ten einde haar dienste op die doeltreffendste wyse te benut. Indien daar meer kennis oor die beroepspatroon van die getroude vrou beskikbaar is, kan die oplei-

dingstempo hiervolgens aangepas word. Vir laasgenoemde is realistiese en doelgerigte werwing onder andere ook nodig.

BRONNELYS

- Australia (1979) *Nursing personnel: a national survey*. Report of the Committee on Nursing Personnel. Personnel Survey 1.
- Cilliers, Gerrie. (1979b) 'n *Beroepstudie van arbeidsterapeute*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-74).
- Cilliers, Gerrie. (1979a) 'n *Beroepstudie van fisioterapeute*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-75).
- Cilliers, Gerrie. (1980b) 'n *Beroepstudie van dieetkundiges*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-80).
- Cilliers, Gerrie. (1980a) 'n *Beroepstudie van spraakterapeute en audioloë*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-79).
- Cilliers, Gerrie. (1981) *Mannekragopname in gesondheidsdienste*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-81).
- Cilliers, Gerrie. (1982a) 'n *Beroepstudie van maatskaplike werkers*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-87).
- Cilliers, Gerrie. (1982b) 'n *Beroepstudie van verpleegkundiges. Deel 1*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-90).
- Cilliers, Gerrie. (1983) 'n *Beroepstudie van Verpleegkundiges. Deel 2*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. (Verslag MM-94).
- Knopf, Lucille. (1972) *From student to RN. A Report of the Nurse Career Pattern Study*. Washington DC: US Department of Health, Education and Welfare.
- Suid-Afrikaanse Raad op Verpleging. (1980) *Verpleegstatistiek 1980*. Pretoria: SARV.

DIE KWALITEIT VAN SEKERE ASPEKTE VAN VERPLEEGSORG, VANUIT DIE OOGPUNT VAN SEKERE PASIËNTE IN DIE BLANKE ALGEMENE VERPLEEGOPLEIDINGSHOSPITALE IN DIE ORANJE-VRYSTAAT

M.V. VERMAAK

M.Soc. Sc (Verpl)

Universiteit van die Oranje-Vrystaat

Hierdie studie is 'n beskrywende opname om vas te stel hoe pasiënte die verpleegsorg wat hulle ontvang, beleef. Die volgende navorsingsvrae is gestel:

1. Voorsien verpleegkundiges, volgens die oordeel van hul pasiënte, doeltreffend in die basiese behoeftes van daardie pasiënte, byvoorbeeld in hulle gemak en higiëniese behoeftes?
2. Voorsien verpleegkundiges in hul pasiënte se behoeftes ten opsigte van inligting en voorligting oor hulle siekte en behandeling? Dit sluit inligting aangaande die hospitaalomgewing, roetine en diagnostiese toetse in, en voorligting oor aanpassings wat nodig mag wees weens hulle siektetoestand.
3. Voorsien verpleegkundiges in hul pasiënte se psigo-sosiale behoeftes, byvoorbeeld aan hulle behoefte aan die verligting van ang?

'n Literatuurstudie is onderneem en in die drie hoofstukke wat op die inleidende hoofstuk volg, bespreek. Eerstens word 'n historiese oorsig oor die ontwikkeling van die konsep "verpleging" in die V.S.A., Brittanje en Suid-Afrika, sedert die instelling van opleiding vir professionele verpleegkundiges deur Florence Nightingale, gegee. Vandag onderskryf Suid-Afrikaanse verpleegkundiges die siening van Peplau (1952, p.4) wat lui: "... nursing is an interpersonal process, and often a therapeutic one ... the operations involved in the nursing process are interpersonal and technical ones, but the process itself cannot be defined as technical."

Navorsing wat reeds gedoen is aangaande die pasiënt se belewenis van sy verpleegsorg word ondersoek. Dit gee 'n aanduiding van watter aspekte van verpleegsorg leemtes toon, wat as leidrade kan dien vir die navorsingsvrae en die ontwerp van die instrument. 'n Ondersoek na die metodes waarvolgens navorsing oor dié onderwerp

gedoen is, het ook inligting verskaf wat gebruik kon word by die ontwerp van die instrument vir die studie.

Na 'n uiteensetting van die voorlopige studie word die ontwerp van die hoofondersoek bespreek. 'n Vraelys met 64 vrae is opgestel na aanleiding van die literatuurstudie en die voorlopige ondersoek. Dit is gebruik om gestruktureerde onderhoude te voer met 192 volwasse pasiënte in mediese en chirurgiese sale van die vyf algemene opleidingshospitale vir Blanke verpleegkundiges in die Oranje-Vrystaat.

Die response op die vrae is uiteengesit in verhouding tot die biografiese data, maar relatief min beduidende verskille is aangetoon, byvoorbeeld tussen respondente in die stedelike en plattelandse hospitale, tussen mans en vroue, tussen verskillende beroepsgroepe, en-sovoorts.

Die algemene beeld wat uit die resultate na vore tree, is dat 'n groot meerderheid van die respondente tevrede was met hul verpleegsorg. Geen patroon van ontevredeheid is uitgewys nie. Waar hulle kritiek uitgespreek het, of ongelukkig was, was dit oor spesifieke insidente of spesifieke aspekte van versorging. Die response wys leemtes in verpleegsorg uit waarvan die respondente onbewus was en wat hulle dus nie as leemtes ervaar het nie.

Navorsingsvraag 1

'n Gemiddeld van 7% respondente het leemtes ervaar in basiese versorging wat oorwegend handvaardigheid vereis, byvoorbeeld 'n bed was. Daar was egter 'n gemiddeld van 20% wat nie die nodige aandag ontvang het ten opsigte van versorging wat waarnemingsvaardighede as voorvereiste gehad het en wat die toepassing van professionele kennis vereis het nie, byvoorbeeld die hantering van slapeloosheid.

Navorsingsvraag 2

'n Gemiddeld van 29% respondente het nie die nodige oriëntering, inligting en voorligting ontvang nie.

Navorsingsvraag 3

Getuienis is gevind dat swak fisiese versorging en gebrekkige inligting en voorligting, spanning veroorsaak het by respondente, maar die getuienis kon nie statisties bepaal word nie. Volgens die response op vier vrae wat spesifiek oor ang gehandel het, het 13%, 36%, 50% en 96% van diegene wat ondersteuning benodig het, dit nie gekry nie.

Aanbevelings is gemaak om kliniese onderrigprogramme op te knap sodat studente se waarnemingsvaardighede, die toepassing van teoretiese kennis en interpersoonlike vaardighede ontwikkel word. Daar is ook aanbeveel dat psigiatrisse verpleegkonsultante in algemene hospitale aangestel word om verpleegkundiges te help met die uitoefening van hul ekspressiewe funksie.